

Bayram, Y. ve Yaman, Ö.M. (2020). İlk dönem sosyal çalışma disiplinin bilimsel zemini: Sosyal kanıt modeli. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1764-1785.

Derleme

*Makale Geliş Tarihi: 18.10.2019
Makale Kabul Tarihi: 14.09.2020*

İLK DÖNEM SOSYAL ÇALIŞMA DİSİPLİNİNİN BİLİMSEL ZEMİNİ: SOSYAL KANIT MODELİ

Scientific Background of The First Period Social Work Discipline: Social Evidence Model

Yunus BAYRAM*

Ömer Miraç YAMAN**

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Doktora Programı, ORCID ID: 0000-0002-0375-556X, ybayram@bartin.edu.tr

** Doç. Dr., İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID ID: 0000-0001-9989-8575, omy@istanbul.edu.tr

ÖZET

Kökleri çok daha eskilere dayanan sosyal çalışma disiplinin bilimsel bir alan olarak ortaya çıkışı 19.yy'a dayanmaktadır. Ortaya çıktığı ilk dönemlerde sosyal çalışma disiplinin bilimsel bir alan olup olmadığı geniş bir biçimde tartışılmıştır. Dönemin öncü sosyal çalışmacıları mesleğin bilimselliğinin oldukça geniş bir biçimde tartışıldığı bu dönemde, sosyal çalışma uygulamalarını kanıta dayandırarak sosyal çalışma disiplinin bir bilim dalı olarak kabul edilmesinde önemli rol oynamışlardır. Diğer bilim dallarında olduğu gibi sosyal çalışma disiplinin de bir bilim dalı olarak kabul edilmesi, kanıta dayalı uygulamaların ve kuramların oluşturulmasıyla mümkün olmuştur. Bu çalışma sosyal çalışma biliminin ilk dönemlerinde gerçekleştirilen uygulamalarda kullanılan sosyal kanıt modelini ele almaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, sosyal çalışma disiplinin bilimsel bir alan olarak kabul edilmesine ortam hazırlayan kanıta dayalı temelini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Sosyal kanıt modeli, ilk dönem sosyal çalışma, kanıt türleri

ABSTRACT

The emergence of the social work discipline, which has its roots in the past, dates back to the 19th century. In the early stages of its emergence, it was widely debated whether social work discipline was a scientific field. Leading social workers of the period played an important role in the acceptance of the discipline of social work as a discipline by basing social work practices on evidence in this period when the science of the profession was discussed extensively. As in other disciplines, it is possible to accept the discipline of social work as a branch of science by establishing evidence-based practices and theories. This study examines the social evidence model used in the first period of social work science. Therefore, this study reveals

the evidence-based basis that provides the environment for the acceptance of social work discipline as a scientific field.

Key words: *Social evidence model, the first period of social work, types of evidence*

GİRİŞ

Sosyal kanıt temelli sosyal çalışma uygulaması, sosyal çalışma disiplininin bir bilim dalı olarak ortaya çıkmasında önemli bir yere sahiptir. Bir bilim dalının en temel amacı, insanın sosyal ve fiziksel çevresine ait bilgisini arttırmak, bu bilgiler üzerinden insan yararına uygun yeni bilgi kümeleri oluşturmak ve bireyin çevresine uyum kapasitesini arttırmaktır (Sarton, 1997). Her bilim dalı bunu yaparken kendi bilim dallarına özgü kanıtları kullanmak durumundadır. Çünkü kanıta dayanmayan, sorgulanmayan, ampirik gözlemler ve yargısal kanıtlarla belirlenemeyen argümanlar, bilimin konusu içerisinde ancak kanıtlanmaya muhtaç varsayımlar olarak nitelendirilebilirler (Şahin ve Gürbüz, 2018: 20-21). Dolayısıyla bilim tarihi içerisinde bir bilgi kümesinin bilim dalı olarak değerlendirilmesinde, söz konusu bilgi kümesinin kendisini kanıta dayandırması zorunlu bir faktör olarak değerlendirilmiştir (Wootton, 2015: 3-8).

Sosyal çalışma disiplininin bir bilim dalı olarak ortaya çıkmasında kanıt temelli sosyal çalışma uygulamalarının gerekliliği, öncü sosyal çalışmacılar tarafından geniş kapsamda değerlendirilmiştir. Sosyal çalışma biliminin ilk dönemlerinde, bu disiplinin bir bilim dalı olup olmadığı değerlendirilirken; sosyal çalışmanın kanıta dayanıp dayanmadığı tartışma konusu olmuştur (Flexner, 1915). Bu nedenle öncü sosyal çalışmacılar sosyal çalışma disiplininde hangi argümanların kanıt sayılabileceği, bu kanıtların güvenilirliğinin neye göre ölçüleceği, kanıtların tasnifinde hangi faktörlerin etkili olacağı gibi sorulara sistematik cevaplar aramışlardır. Bu soruların cevaplandırılması adına öncü sosyal çalışmacılar dönemin hukuk biliminden geniş bir biçimde faydalanmışlardır. İnsanı bilgi toplama aracı olarak değerlendiren sosyal çalışma bilimi tam olarak bu noktada hukuk bilimi ile ortak paydaya sahiptir. Dönemin öncü sosyal çalışmacıları bu ortak alandan hareket ederek sosyal çalışma biliminin bilimsel zeminin oluşturmayı amaçlamışlardır. Sosyal kanıta dayalı modelin oluşturulmasında dönemin hukuk biliminin geniş bir etkisi olmuş, yine o dönemin bilimsel kavrayışı da bu modelin oluşumuna katkıda bulunmuştur (Richmond, 1917). Tüm bu çalışmaların sonucunda ortaya konan “sosyal kanıt” kavrayışı ile birlikte öncü sosyal çalışmacılar, sosyal çalışma disiplininin bilimsel bir zemine ulaştırılması yolunda önemli katkılar sunmuşlardır. Büyük bir bölümü uygulamaya dayalı olan sosyal çalışma disiplini, kendisini bilimsel bir zemine oturttükten ilk dönemde gerçekleştirilen uygulamaları da kanıta dayalı hale getirmiştir. Dolayısıyla sosyal

çalışma biliminin ilk dönemlerinde ortaya konulan sosyal kanıta dayalı model, ilk dönem sosyal çalışma biliminin ve bu dönemde gerçekleştirilen kanıta dayalı mesleki uygulamaların anlaşılması adına önemli bir yere sahiptir.

1. İLK DÖNEM SOSYAL ÇALIŞMA BİLİMİNDE SOSYAL KANIT KAVRAMI

Sosyal çalışma biliminin en başından itibaren bilimsel kanıta büyük önem verilmiştir. Sosyal çalışma biliminin kurucularından olan Richmond (1917: 8)'a göre sosyal çalışmada kanıt, müracaatçının sosyal zorluklarının doğasını ve çözüm yollarını belirten, kişisel ve aile geçmişi ile ilgili tüm gerçekleri içeren bir olgudur. Addams (1909: 42-43) ise kanıtı, verilerin sistemli bir biçimde toplanması ve bilimsel süreçlerle birlikte analiz edilerek değerlendirilmesi şeklinde ifade etmiştir. Tüm bilim dallarında olduğu gibi sosyal çalışma disiplini de kendi mesleği içerisinde sonuçlara ulaşırken önermelerini ve hipotezlerini sağlam kanıtlarla desteklemek zorundadır (Barnett, 1909: 125). Sosyal çalışma disiplinin bir bilim dalı olarak ortaya konmasında sosyal kanıta dayalı uygulamaların tarihsel rolü ve önemi büyüktür. Bu noktada şu soruları sormak bu uygulama modelini anlamak açısından önemlidir; sosyal çalışmada kanıt tam olarak nasıl elde edilir, nasıl kullanılır, nasıl analiz edilir ve gerçekliğe ulaşmada kanıtların niteliği ve niceliği nasıl olmalıdır?

Bu soruların ilkine verilmiş en önemli cevap Richmond'dan gelmiştir. Richmond (1917: 9), bu uygulama modelinin temelini açıklarken sosyal çalışmacılar için evin fiziksel yapısına dair gözlemler, ailenin birbiri ile olan ilişkileri, aile üyelerinin öncelikleri, sağlık durumlarına dair belgeler, suç kaydını içeren belgeler, eğer okula giden varsa okul kaydı ile ilgili belgeler, ailenin yakın komşuları ile gerçekleştirilen görüşmeler, ev sahibi ile gerçekleştirilen görüşmeler, mahkeme kaydı var ise bununla ilgili belgeler, çalışılan kurumda işçiye dair belgeler, işveren ile gerçekleştirilen görüşmeler, ailenin nüfus kayıtlarına ilişkin belgeler vb. gibi bütün belge ve görüşmelerin farklı özelliklere tabi olsa da sosyal kanıt özelliği taşıdıklarını ifade etmiştir.

Müracaatçılarla ilgili değerlendirmeler gerçekleştirilirken veriye dayalı kanaatler oluşturmak sosyal çalışma biliminin en temel yaklaşımı olmuştur. Ancak sosyal kanıt doğa bilimlerindeki kanıtlardan ayıran önemli bir özelliği bulunmaktadır. Bu özellik sosyal kanıtın her haliyle biricik ve kendine özgü olan insan ile ilgili doğrudan veri toplamasıdır. Örneğin; kimya biliminde suyun yüz santigrat derecede buharlaşması, yapılmış olan ampirik değerlendirmeler ile ortaya çıkarılmıştır. Deney koşulları sabit tutulduğu müddetçe suyun moleküllerinin kendisine has bir irade ile bir önceki etki sonucunda verdiği tepkiden farklı bir tepki vermesinin beklenmesi rasyonel

gözükmemektedir (Güntut vd., 2017: 161-167). Ancak konu sosyal çalışma bilimi içerisinde değerlendirildiğinde rasyonel olmayan durum, aynı etkiye aynı koşullar altında her insanın aynı tepkiyi vermesi olacaktır. Çünkü insan, varoluşu itibariyle seçim yapabilen, her anı en az diğer anlar kadar tek ve biricik olan ve ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken bir canlıdır (Kant, 2014: 26). Bu tarz bir canlı ile ilgili doğrudan veri toplanması ve toplanan bu verilerin değerlendirilmesi sürecinin elbette su molekülleri ile ilgili verilerin toplanması ve değerlendirilmesi sürecinden farklılık göstermesi beklenecektir. Bu farklılık ilk dönem sosyal çalışma uygulamasında verilerin analiz şeklini, niteliksel ve niceliksel özelliklerini ve tasniflerini şekillendirmiştir. Peki, sosyal kanıt modeli kanıtların elde edilmesi sürecinde ne tür sorunlara çözüm yolları üretmiştir?

Sosyal çalışma bilimi vakalarını değerlendirirken en önemli veri toplama yöntemlerinin başında mesleki görüşme gelmektedir. Gerçekleştirilen mesleki görüşmede tanıklar akraba, komşu, kişinin kendisi, olaydan etkilenen mağdur, kişinin aile fertleri, işverenleri, öğretmenleri, iş arkadaşları vb. gibi kişiler olabilmektedir (Richmond, 1917: 81). Roller çeşitlenip değişse de kanıta dayalı yaklaşımda bir sosyal çalışmacı için bu kişilerin ortak iki özelliği bulunmaktadır. Birincisi bu kişilerin üzerinde çalışılan vaka ile ilgili etkisi, gözlemi veya değerlendirmesi bulunmaktadır. Bu bağlamda bu kişiler ile mesleki görüşme yapmak vakanın gerçeğe en yakın şekilde anlaşılması adına önem arz etmektedir. İkincisi ise bu kişilerin tamamı "insan"dır ve insan olmalarının gereği olarak meslek çalışanına verecekleri bilgilerde dikkat, hafıza güçlüğü, güven, dürüstlük, ön yargı, tahmin ve öneri gibi değişkenlerin etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma uygulamasında bu değişkenler önemlidir. Çünkü verilerin değerlendirilmesinde bu değişkenlerin artıları ve eksileriyle birlikte yapılacak analizler doğruya en yakın kanıtları oluşturacaktır. Bu noktada bahsedilen değişkenler, sosyal çalışma biliminin insanı temel konu olarak ele almasının, sosyal kanıt oluşturmanın karakteristik özelliklerini nasıl şekillendirdiğini belirgin bir biçimde göstermektedir. Bu yüzden değişkenlerin en önemlilerinin açıklanması, insanın sosyal kanıt modelindeki yerinin daha açık bir biçimde anlaşılması noktasında önem arz etmektedir (Richmond, 1917: 73-79). Ancak her bilim dalında olduğu gibi değişkenler söz konusu bilim dalının ilgilendiği temel nesneye göre değişkenlik göstermektedir. Sosyal çalışma biliminin temel çalışma konusunun insan olması, kanıt elde edilirken üzerinde durulması gereken değişkenlerin yapısını etkilemiştir. Sosyal çalışma biliminin ilk dönemlerinde insan-

kanıt ilişkisi göz önünde bulundurularak kanıt elde etme sürecinde ortaya çıkan değişkenler tanımlanmıştır.

İlk dönem sosyal çalışma biliminde kanıta ulaşmada insan faktörü oldukça önemlidir. Doğa bilimlerinde sonuca ulaşırken kanıt elde edilen maddenin doğası oldukça önemsenmektedir. Bu noktada kanıtın maddenin doğasına uygun bir biçimde analiz edilmesiyle sonuca ulaşılmaktadır. Örneğin; deprem bölgeleri ile ilgili bir çalışma yapan coğrafya bilimi, doğanın kendisinden kaynaklanan fay hattı kırıklarına odaklanmaktadır. Bu derin kırıkların nedenlerine ve ortaya çıkardığı sonuçlara odaklanan coğrafya bilimi, kanıt kaynağının iradesi olmayışından hareketle iradesiz nesnelere arasındaki ilişkilere odaklanmıştır. Coğrafya biliminin bu noktada kanıt kaynağının iradesizlik özelliğini göz önünde bulundurduğu görülmektedir. Sosyal çalışma bilimi de tıpkı coğrafya bilimi gibi veri kaynaklarının özelliklerini analiz ederek kanıtın güvenilirliğini arttırmaya özen göstermiştir. Ancak doğa bilimlerinden farklı olarak sosyal çalışma biliminin veri kaynağı insandır ve insandan elde edilen veriler her zaman doğrudan kesin kanıt olarak kabul edilememektedir (Flexner, 1915).

1.1. SOSYAL KANIT MODELİNİN İNSANIN YAPISINDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR ÜZERİNDEN ŞEKİLLENEN KÖŞE TAŞLARI

İlk dönem sosyal çalışma bilimine göre insanın doğru bilgi vermemesinin /verememesinin nedenleri ise dikkat, bellek, telkine açıklık/önerilebilirlik, ırkçı ve ulusalcı düşünceler, önyargı ve kalıp yargılardır. Söz konusu unsurların insan üzerindeki etkisi, sosyal çalışma biliminin en temel veri kaynağının analiz edilmesinde ortaya çıkabilecek sorunların çözümlenebilmesi adına büyük önem arz etmektedir (Richmond, 1917).

1.1.1. Dikkat

Genel olarak dikkat kavramı, duygularla düşünceyi bir nokta üzerinde toplama, uyanıklık hali olarak tanımlanmaktadır. Daha geniş anlamda bakıldığında ise bilinçli bir algılamada vücudumuzun dış dünyadan bilgi almasını sağlayan duyu organları, bilgileri bütün olarak değil parça parça beynimize aktarmaktadırlar (Türk Dil Kurumu, 2006). Dikkat ve bilinç üzerine geniş çalışmalar yapan Revonsuo (2016: 37) dikkat ile ilgili olarak şunları ifade etmiştir; *“Dikkat, bazı bilgilerin daha ileriye götürülüp detaylı bir biçimde işlenmesi için seçilmesini ifade eder. Dikkat bazı sinyalleri güçlendirirken bazılarını ise süzgeçten geçirip bırakır.”* Bu bilgilerin hangisinin dikkat tarafından bilince aktarılacağını ise o anki dikkat odağı belirlemektedir. Kişinin ilgisi, aktifliği, verdiği önem, geçmiş yaşam öğrenimleri, zamanın kullanımı, ortamın uygunluğu vb.

gibi faktörler ile yakından ilişkili olan dikkat kavramı, bu faktörlerin etkisiyle görsel bilgilerin yalnızca belirli parçalarına yönelmektedir. Bu anlamda bireyler dikkat kavramını önemsemeden, kesin olarak emin oldukları hatalı varsayımlar yapabilmektedirler (Wenzel ve David, 2005: 15-20).

Richmond'ın konuyla ilgili verdiği bir vaka örneğinde; Bay P golf oynamayı çok seven, kültürlü, hevesli ve kişileri örgütleme yapısına sahip bir kişidir. Bir gün Bay P, her zaman golf oynadığı kulübün başkanlığına seçilir. Ancak golf sahasının bir bölümünden otoyolun geçmesi sebebiyle arabaların yarattığı tehditlerin golf oyuncuları için önemli problemlere yol açabileceğini fark eder. Bunun üzere başkan P, yönetim kuruluna sahanın otoyola yakın olan kısmına bir tabela yaptırılmasını ve bu tabelada konuya ilişkin uyarıların bulunmasını teklif eder. Yönetim kurulu söz konusu teklife, yaklaşık olarak altı yıldır böyle bir tabelanın bulunduğu ve başkan P'nin uzun zamandır bu kulüpte golf oynaması sebebiyle bunu görmesi gerektiği cevabını verir. Varsayalım ki bir sosyal çalışmacı Bay P'ye golf sahasının içerisinden geçen otoyola yakın bir yerde tabela olup olmadığını sorsun. Bay P, hiç şüphe etmeden burada herhangi bir tabelanın bulunmadığına yemin edebilirdi. Richmond (1917: 66-67) vaka anlatımını sonlandırırken şu eklemeyi yapmaktadır; *"Bu beyefendinin açık dikkatsizliği ile ilgili şöyle bir açıklama yapılmıştır: altı yıldır tabela tarafından verilen uyarıya otomatik olarak dikkat etmiş olabilir ve bu nedenle onun için önemi uzun süreden beridir ortadan kaybolmuş olabilir."* Yukarıda bahsedilen vakada sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma uygulamasının ortaya çıkmasında insanın önemi çok açık bir biçimde görülmektedir. Eğer uzman kanıta dayalı analiz ve değerlendirme yapmadan vakadaki kişinin tanıklığını doğru kabul etmiş olsaydı belirli bir süre tabelanın varlığı kabul edilmeyecek, tabela ortaya çıktıktan sonra ise ifadesi alınan kişinin yalan beyan verdiği sonucuna ulaşılmış olacaktı. Oysa gerçekte kişinin yanlış bir beyan verme maksadının bulunmadığı, insan olmanın vermiş olduğu varoluş biçimiyle kendisinin de farkında olmadığı bir dikkat probleminin varlığı görülmektedir.

Bir başka vakada ise bir sosyoloji yüksek lisans öğrencisi aile ile ilgili geniş kapsamlı araştırma yapmak üzere aile ziyaretine gönderilmiştir. Ancak öğrenci aile ziyaretini gerçekleştirdikten sonra eşin sağlıklı görünüp görünmediği, çocukların sayısı, evin oda sayısı ve büyüklüğü ile ilgili herhangi bir fikrinin oluşmadığını görmüştür. Buna karşın öğrenci babanın hangi sendikaya üye olduğunu, sigorta durumunu, işçi-işveren ilişkisine dair çok kapsamlı ve geniş bilgileri elde etmişti. Daha sonrasında bu öğrencinin ev ziyaretine giderken sendikalaşma ile ilgili bir tez yazdığı ortaya çıkmıştır. Yukarıda anlatılan olayda öğrencinin dikkatinin yazdığı tez konusu üzerine

şekillendiği ve bu motivasyon sebebiyle diğer gözlem ve görüşmelere dikkatini vermeyerek öğrenme sürecinin gerçekleşmediği sonucu ortaya çıkmaktadır (Richmond, 1917: 68). Bu vaka çok önemlidir çünkü sosyal çalışma uygulamasında mesleki uygulamayı yürüten meslek elemanının da insan olduğu bilgisini vurgulamaktadır.

Sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma uygulamasında insan faktörünün önemli etkisi dikkat kavramı üzerinden belirgin bir biçimde okunabilmektedir. Uygulama modelinin dikkat kavramı üzerine eğilmesinin en temel sebebi insan algısının dikkat kavramı üzerinden şekillenmesinden kaynaklanmaktadır. Sosyal kanıtın temel kaynağı olan insan, yaptığı yorumlamaları ve değerlendirmeleri algılamaları ve gözlemlerine göre yapmaktadır. İnsanın algılamaları ve gözlemleri ise dikkat noktası üzerinden şekillenmektedir (Wenzel ve David, 2005: 15-20). Bu bağlamda değerlendirildiğinde sosyal kanıt kavramının insan kavramından bağımsız ve ilişkisiz düşünmek rasyonellikten uzak bir çıkarım olacaktır. Daha somutlayıcı bir örnekle ifade etmek gerekirse, bir kişinin “Ahmet’in evinin penceresinin önünde çiçek yok çünkü ben Ahmet’in evine defalarca gittim” cümlesi, kişinin dikkati göz önünde bulundurulduğunda desteklenmeye muhtaç bir yorum olarak değerlendirilmeli ve daha fazla veriyle birlikte bu yorum desteklenmeli veya yanlışlanmalıdır.

1.1.2. Bellek

Sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma uygulamaları gerçekleştirilirken kişilerin yaptığı tanıklıklar genelde kendilerinin var olan anıları ve geçmiş deneyimleri üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bazı vakalarda toplanmak istenen veriler günümüzden yıllar öncesi ile ilişkili olabilmektedir. Bu nedenle meslek çalışanı verileri toplarken tanıkların bellek bilgilerinden yararlanmak durumunda kalmaktadır (Langlois ve Seignobos, 1898: 175). Ancak bu noktada bellek bilgilerinin her zaman tam anlamıyla doğru ve kesin olmayacağı gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Konuyla ilgili olarak ilk dönem sosyal çalışma biliminde sosyal kanıt modelinin geliştirilmesinde etkili olan Gross, geçmiş deneyimler ile ilgili yapılan yorumların güçlü ve zayıf yönlerinin bulunabileceğine dikkat çekmiştir. Ona göre zayıf bir bellek aktarımı, kişinin geçmiş durumuyla ilgili açık ve net bir bilgisinin olmamasına rağmen geçmiş durumu yanlış ve eksik anlatması sonucunda oluşmaktadır (Gross, 1911: 384). Modern psikolojinin kurucusu Wunt ise bellekle ilgili olarak kişilerin geçmiş deneyimlerini güncel etki ve motivasyonlarla değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan bilişsel faaliyetler olarak değerlendirmemiz gerektiğini ifade etmiştir. Aslında Wunt bu tanımıyla birlikte zayıf

bellek aktarımının nedenine belirgin bir biçimde gönderme yapmaktadır. Çünkü onun bellek anlayışında kişi saf olarak geçmişi anlatmamaktadır. Kişi bellek aktarımını gerçekleştirirken güncel etki ve motivasyonlar ile birlikte bu anılarda bazı değişiklikler, eksiklikler veya abartılar meydana gelebilmektedir (Zangwill, 1950). İnsan ile doğrudan etkileşim kuran bir disiplin olmanın sonucu olarak sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma uygulaması, bellekten kaynaklanabilecek bu sorunların önüne geçilebilmesi adına önemli bir uygulama modeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bellekten kaynaklanan veri sorunlarının çözümlenmesinde müracaatçıların veya tanıkların bellek aktarımı sürecini iyi analiz etmek gerekmektedir. Gross bu süreci açıklarken kişilerin belleklerindeki hatıralara geçmiş dönemdeki bazı kitlesel felaketler (savaşlar, doğal afetler vb.), önemli siyasi olaylar (devlet başkanının seçilmesi, darbe girişimleri vb gibi), ulusal veya sivil bir dönüm noktası (seçim veya önemli bir tatil organizasyonu), kayıtlı bir aile olayı (doğum, ölüm vs.) veya doğal bir fenomen (şiddetli sel, çığ, su baskını vs.) ile ilişkilendirerek bunu gerçekleştirebildiklerini ifade etmektedir (Gross, 1911: 384-386). Örneğin Gross'un hipotezini bir örnekte kullandığımızda, bir sosyal çalışmacı müracaatçısına Türkiye'de 2017 yılında, "Tanımadığınız bir aileye çocuğunuzu teslim ettiğinizi söylediniz. Yaklaşık olarak hangi yıllardı, hatırlayabiliyor musunuz?" diye sorduğunda müracaatçı bu soruya "Tam olarak hatırlamıyorum ama bu 80 darbesi zamanlarıydı sokaklarda rahat dolaşamıyorduk ondan eminim." veya "Kesin bir tarih hatırlamıyorum ama bizim akrabalarımızın evi yıkılmıştı o büyük 1999 depreminde, yaklaşık olarak o zamanlardaydı" şeklinde cevapları verme ihtimali beklenecektir. Gross'a göre bellekteki anılara ulaşma sürecinde bu metot bellekteki hatıraların güçlü bir biçimde aktarılmasında önemli bir faktör olarak ifade edilirken aynı sürecin yapılacak ufak bir hata ile hatıraların zayıf bir biçimde hatırlanmasına sebep olacağı belirtilmektedir (Gross, 1911: 387).

Bellek kavramı insan-kanıta dayalı uygulama modeli ilişkisi içerisinde değerlendirildiğinde uygulama modelinin insan üzerinden şekillendiği açık bir biçimde görülmektedir. Yalnızca psikolojinin değil ontoloji ve epistemolojinin de temel argümanı olan bellek kavramı, insanın ne olduğuna dair araştırmalarda temel odak noktalarından biri olmuştur. Aristoteles'ten Rene Descartes'e kadar birçok filozof insanın varlığı ve "ne"liğiyle ilgili açıklamaları ve tanımlamaları yaparken bellek kavramı üzerinden değerlendirmeler yapmışlardır (Taylor, 2001). Sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma modeli felsefi ve bilimsel çalışmalarla keşfedilen ve açıklanan insan tanımına sosyal çalışma biliminin adapte olması sonucunda zorunlu olarak ortaya

çıkıştır. Bir başka ifadeyle keşfedilen insan tanımına sosyal çalışma biliminin adapte olması teori ve uygulama modelleri geliştirmesiyle mümkün olmaktadır.

1.1.3. Telkine Açık Olma-Önerilebilirlik

Herhangi bir fikir akımı, kişi, düşünce veya duygunun kişinin üzerindeki etki gücü genel olarak kişinin telkine açık olma oranı veya önerilebilirlik şeklinde açıklanmaktadır. Bu bir bakıma kişinin söz konusu üçüncül faktörün iddialarını onaylamak ve çoğaltmak için aşırı hazır olmak anlamına da gelmektedir (Langlois ve Seignobos, 1898: 157). Haliyle bu durum kişinin üçüncül faktörün ortaya koymuş olduğu fikrin kendisinin fikri olduğu görüşüne inanmasına kadar bireyin hayatını etkilemektedir. İlk dönem sosyal çalışma öncülerinden Wigmore'un konuyla ilgili aktardığı bir vaka örneği şu şekildedir: Bu vakada çocuklarla çalışan bir sosyal hizmet kuruluşu, henüz gençlik yıllarının başında bir kız çocuğuyla ilgili çok zorlu bir uygulama yürütmüştür. Bu kız çocuğu okulda hırslı, öğrenmeye aç ve kurallara uyan bir davranış dizgesine sahipken sokaklarda yaşayan iki arkadaşının etkisiyle küfür, madde ve alkol, fuhuş vb. gibi kötü alışkanlıklar göstermiştir. Bu toplum örgütünün sosyal çalışmacısı bu kızla çalışırken kızın söylenenleri anlayabildiğini ve kısa sürede davranışlarına yansıtılabildiğini fark etmiştir. Ancak kızla ne kadar çalışma yapıldıysa da kız kötü davranışlara sahip kişilerin etkisiyle kötü davranışlar sergilemiş ve konuyla ilgili ilerleme kaydedilememiştir (Wigmore, 1913: 580).

Yukarıda anlatılan vaka örneğinde genç kızın önerilebilirlik durumunun aşırı derecede fazla bulunuyor olması, kişinin kendisine ulaşamamasına neden olmuştur. Kişi o sıra yalnızca bulunduğu ortamın norm ve kurallarını kabul ederek bu kurallara hızlı bir şekilde adapte olmayı tercih etmiştir. Ancak bu durum kişinin yalnızca ortamlara göre bir kişiliğe büründüğünü ve gerçek kişiye asla ulaşamadığını göstermektedir. Bir başka ifadeyle kişi, bu zayıflık nedeniyle ne kötü ne de iyidir. Çünkü gerçek kişiye ulaşamamıştır. Burada iyi veya kötü olan kişinin kendisi değil büründüğü rolleridir. Buna karşın kişi hem kötü hem de iyidir. Aynı zamanda kişinin bu eksikliğin üstesinden gelmek yerine rollere bürünmeyi tercih etmesinden dolayı kişinin içinde bulunduğu durum bu şekilde açıklanmıştır.

Konuya ilişkin olarak Richmond (1917: 70)'un verdiği vaka örneğinde aynı zayıflığın bir başka versiyonu ortaya konmaktadır. Bu vakada daha önce yapmış olduğu hırsızlık olayından sonra hapis cezası alan, cezası bittikten sonra bir firmada şoför olarak çalışmaya başlayan orta yaşlı bir aile babası anlatılmaktadır. Bu kişi şoför olarak çalıştığı firmada işverenin arabasını izinsiz olarak kullanmış ve arabaya zarar

vermiştir. Bunun sonucunda bu işten ayrılan baba daha sonrasında birkaç tane daha işe girmişse de sürekli bir işte çalışmamıştır. Daha sonra bir gözetim memurunun söz konusu baba ile yakından ilgilenerek iş hayatıyla ilgili bu kişiye destek vermesi sonucunda baba çalıştığı işteki verimini arttırmış, eşine ve çocuklarına karşı ilgisi uyanmış ve tüm gözetim memurlarını “yüksek karakterli kişiler” olarak yorumlamıştır. Ancak ilgili gözetim memurunun bu işten ayrılması sonucunda baba kısa süre içerisinde eski yaşamına geri dönmüş hırsızlık, ailesine karşı ilgisizlik ve sorumsuzluk davranışlarını yinelemeye devam etmiştir.

Bir önceki genç kız vakasıyla aynı zayıflığı taşıyan baba kısa süreli bir ilgi ve kontrol ile hızlı bir dönüşüm yaşamış ve hayatını değiştirmeye çalışmıştır. Ancak bu değişim ve dönüşüm kişinin bizzat kendisinde değil gözetim memurunun söylediklerini yücelten rolünün bünyesinde gerçekleşmiştir. Yukarıda bahsedilen değerlendirmelerin tamamı burada aynı şekilde geçerli görülmektedir. Burada babanın gözetim memuru ile ilgili vereceği beyanlarda herhangi bir negatiflik beklemek pek de olası gözükmemektedir. Aynı şekilde bu soru genç kıza iletilmiş olsaydı genç kızın okulu ve öğretmenleriyle ilgili oldukça pozitif yorumlamalar gerçekleştirmesi beklenen bir durum olacaktı.

Sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma anlayışında veri toplanırken telkine açıklık oranının yüksek olma ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. İnsani yapının bir gereği olarak bu özelliğe -Richmond’un ifadesiyle eksikliğe- sahip olan insan ile gerçekleştirilecek mesleki görüşmelerde, sağlam ve gerçeği barındıran kanıtı elde etmenin tek yolu tanıklık yapan kişinin bir insan olduğunu unutmamak ve bu insan olma durumunun getirilerinin yorum ve değerlendirmelere olan etkisini göz ardı etmemektir (Richmond, 1917: 70-71). Bu da diğer bir bakış açısıyla şu anlama gelmektedir: Sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma uygulamasının gerçekleştirilebilmesi için insan denen canlının kapsamlı ve bütüncül bir biçimde bilinmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.1.4. Irkçı ve Ulusalçı Düşünceler

Irkçı ve ulusalçı davranışları açıklamaya yönelik olarak yapılan tanımlamalardan “ilkçi”¹ bakış açısına göre her insan yaşamın doğası gereği belirli bir ırkın ve ulusun

¹ Irkçı ve ulusalçı davranışları açıklamaya yönelik olarak literatürde oldukça geniş tartışmalar yapılmaktadır. Bu tartışmalar ekseninde belirli başlı bakış açıları ortaya çıkmıştır. Böylece bu davranışları açıklamaya yönelik yapılan tanımlamalar gruplar halini almıştır. İlkçi bakış açısı bu anlamda söz konusu tartışmalarda ortak tanımlamaları içerisinde barındıran “taraf” olarak nitelendirilebilir.

üyesi olarak dünyaya gelmektedir. Ancak sadece doğumla şekillenen bir süreç olmayan ırkçılık ve ulusalcılık kavramları belirli bir coğrafyada bulunan bu insanların dil, din, kültürel değerler, sosyo-kültürel yaşam başta olma üzere belirli bir topluluğa ait özgün özellikleri de içerisinde barındırmaktadır (Smith, 1994: 118). Açıklayıcı bir örnekle açıklamak gerekirse bu durum belirli bir ulusun veya ırkın üyesi olan işçilerin benzer kültürel faaliyetlere, konuşma biçimlerine ve inanış biçimlerine sahip olması anlamına gelmektedir (Calhoun, 1997: 3). Sosyal çalışmanın bilimsel bir alan olarak ortaya çıktığı ilk dönemlerde ve günümüzde ırkçılığın özellikle işçiler üzerinden gerçekleştiği görülmektedir. Bir meslek elemanı bu tarz vaka örnekleri ile çalışırken aşırı ırkçı ve ulusalcı sistemlerde işçilerin bireyselliğinin yok olduğunu işçilere atfedilen özelliklerin yalnızca o ırkın veya o milletin ortak özellikleri olabileceği ihtimalini her zaman göz önünde bulundurmalıdır. Örneğin; Amerika'da yaşayan bir İrlandalıya, İrlandalı müracaatçının karakter özellikleri ile ilgili sorular yöneltildiği zaman dönüt olarak yapılan pozitif ve olumlu açıklamalarda milliyetçiliğin etkisi mutlak surette göz önünde bulundurulmalıdır.

Konuyla ilgili olarak Addams (1909: 50-55), bir meslek elemanının veri toplarken özellikle bu müracaatçı belirli bir milletin veya ırkın göç topluluğuna ait ise çok daha dikkatli olması, verileri değerlendirirken çok daha fazla veri karşılaştırması yapması gerektiğini ifade etmektedir. Örneğin bir müracaatçının komşuları, müracaatçıyla ilgili koruyucu, yüceltici, aşağılayıcı veya deşifre edici amaçlarla bir takım genellemeler üzerinden kendi değerlendirme ve çıkarımlarını oluşturabilmektedirler. Bu durum gerçeğe ulaşmayı amaç edinen meslek elemanı için önemli bir problem olarak belirtilmektedir. Bu problemi ırkçılık kavramı üzerinden açıklayan bir örnek sorunu anlaşılır kılacaktır. Bu örnekte Ivanoviç'in hırsızlık yaptığını söyleyen bir komşu, bu çıkarımını daha önce duymuş olduğu "Ruslar hırsızlık olayına fazlasıyla karışmaktadır." duyumunun etkisiyle gerçekleştirmiş olabilir. Ulusçuluk ve ırkçılık düşüncelerinin en önemli etkileri kişilerin zihinlerinde belirli kalıplar ve yargılar oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum o kişi ile ilgili algıdan önce kişinin ulusu ve ırkıyla ilgili yapılandırılmış etiketlerin yorumlamada ve değerlendirmede kriter kabul edilmesine neden olmaktadır.

İlk dönem sosyal çalışma biliminde bireyi tanımadan kişinin ulusu ve ırkı ile ilgili etiketlerin tanınması ile ilgili olarak Hull'un (akt. Richmond, 1917: 73) yazmış olduğu makalesi önemlidir. Hull'un İtalyanlar ile ilgili yazmış olduğu makalesi, ilk dönem sosyal çalışma biliminde ırkçı ve ulusalcı düşünce yapısının bireyin davranışlarını ne derecede yönlendirebildiği noktasında önemli doneler sunması bakımından oldukça

önemlidir. Makalede Hull, bu kişilerin ırkları ve dilleri noktasında yoğun bir gurur duyma davranışlarının bulunduğunu, kendi kültürlerini diğer kültürle kıyaslamaktan hoşlanmadıklarını, birbirileri ile ilgili gerçekleştirmiş oldukları çeşitli eylemlerde sebeplere ve nedenlere dayanmaktan çok duygusal kararlarla hareket ettiklerini, kendilerine has kültürel faaliyetleri yaşama noktasında hassasiyetlerinin bulunduğunu ifade etmiştir. Bu kişiler yaşamları boyunca edinmiş oldukları kültürel mirası yaşatarak kendi ırklarının varlıklarını yaşatma amacını taşımaktadırlar. İlk dönem sosyal çalışma öncülerinden olan Balch (1910: 842) ise, bu tarz topluluklarda müracaatçının davranışlarının bağlı bulunduğu ırk veya ulusun değerleriyle örtüşme ihtimalinin yüksek olmasından kaynaklı olarak bir meslek elemanının, müracaatçısının davranışlarını anlamlandırmasında müracaatçısının bağlı bulunduğu ırk veya ulusun norm ve değerlerinin başarılı bir biçimde analiz etmesinin büyük önem ifade ettiğini belirtmiştir.

İrkçılık ve milliyetçilik fikirleri insanların sıklıkla etkilendiği ve günlük yaşam içerisinde bireylerin davranış ve düşünce kalıplarını şekillendiren önemli kavramlardır. Kanıta dayalı sosyal çalışma anlayışı içerisinde sosyal kanıta ulaşırken verilerin, bu kavramların etkisiyle manipüle edilmesi potansiyeli, sosyal çalışma biliminin doğrudan insan ile ilişkili bir disiplin olmasından kaynaklanmaktadır.

1.1.5. Önyargı

En öz haliyle herhangi bir kanıta, bilgiye veya deneye dayanmayan, kişilerin kendi zihinlerinde yarattıkları kategoriler ve bu kategorilere atfetmiş oldukları etiketler üzerinden oluşturmuş oldukları öncül fikirlere önyargı denmektedir (Goldstein, 1980: 348). Önyargı, bununla birlikte kalıp yargılar ile birbirini tamamlayan ve ayrımcılık argümanı ile karşılıklı etkileşim halinde olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu perspektifle değerlendirildiği zaman önyargı yalnızca belirli kişilere veya gruplara yapılan yorumlamalar değil, tüm yaşama ve genele yayılan kalıpsal bir zihinsel şemaya işaret etmektedir (Bilgin, 1996: 98). Allport yaptığı bilimsel çalışmalarda, insanların dünya üzerindeki nesne ve fikirleri algılayabilme ihtiyacı duyduklarını ifade etmiştir. Ancak karşılaşılan bu yeni fikirler, kendi başlarına ayrı ayrı sınıflandırılmak yerine daha önceki kalıp yargılar ve önyargılar ile özdeşleştirilerek insan zihninde kategorileştirilmektedir. Bu sayede bireyler kendilerini, karşılaşılan yeni durumla ilgili belirsizlikten kurtarmaktadır (Allport, 1954). Zihnimizde kalıp yargılar ve önyargılar ile şematize ettiğimiz yeni olgunun özellikleri, öncül yorumlamalar üzerinden bilişsel süreçler aracılığıyla kavranmaktadır. Bu nedenle söz konusu kalıp yargılar ve

Önyargılar kişi tarafından karşılaşılan yeni durumun gerçekten asli özelliğiymiş gibi algılanmak durumunda kalmaktadır. Örneğin yeni tanışılan sarışın, beyaz tenli, mavi gözlü bir yabancıya “Bu kişi Rus olmalıdır.” kalıp yargısı, bütün Japonların çalışkan olduğu yargısı ve Arapların temiz olmadığı yargıları bireylerin bu bilişsel sürecin işleyişinden etkilenmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kişi ilk defa tanışmış olduğu bu kişileri, bir birey olarak düşünmek yerine -ki böyle yaparsa o kişiyle ilgili birçok belirsizlik oluşur; kişi güvenilir mi, bu kişinin özellikleri nelerdir, aile özellikleri nelerdir vb.- daha önceki kalıp yargıları ve önyargılarıyla değerlendirerek zihinsel sınıflandırmasını gerçekleştirmektedir (Paker, 2012: 3-5). Dolayısıyla bir sosyal çalışmacı mesleki çalışmalarını yürütürken müracaatçısıyla ilgili veri toplama süreçlerinde önyargılara ve kalıp yargılara dikkat etmek durumundadır.

Yukarıda belirtildiği gibi müracaatçıyla veya vakayla ilgili tanıklık yapan bireyin görüşleri ve yorumlamaları belirli bir kalıp yargı ve önyargı eklemeleriyle oluşmaktadır. Sosyal çalışma bölümü stajyerleri ve henüz mesleki kariyerlerinin başında olan sosyal çalışmacılar için en büyük risklerden biri mesleki görüşme gerçekleştirmiş olduğu bireylerin, bir ayna gibi tamamen saf, yalın ve objektif olduğunu zannetmeleridir. Söz konusu sosyal çalışma bilimi olduğunda sosyal çalışma disiplinin temel çalışma odağının doğrudan insan olması sebebiyle söz konusu saflık ve tarafsızlık her zaman verilerle desteklenmesi gereken varsayımlar olarak değerlendirilmek durumundadır.

Sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma uygulamasında önyargının önemine dair vaka örnekleri bu kavramın mesleki uygulamadaki öneminin başarılı bir biçimde kavranması adına önemlidir. İlk vaka, Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan Sırp asıllı bir kadının kendi milletinden bir çevirmene güvenmesiyle ilgilidir. Çevirmen, bu kadına Amerika Birleşik Devletleri’nin kendisini ve üç çocuğunu sınır dışı edeceğini söylemiştir. Richmond bu noktada söz konusu tercümanın kadına verdiği yanlış bilgilerin nedeni ile ilgili olarak yanlış anlama veya kasıtlı olarak kadından fayda sağlama ihtimalleri üzerinde durmuştur. Kadın bu olay sonucunda üç çocuğunu bırakarak ortadan kaybolmuştur. Sosyal hizmet kuruluşu, kadını yeniden çocukları ile buluşturmak için iki ay, kadının sınır dışı edilmeyeceğine ve bu konuyla ilgili Amerika Birleşik Devletleri’ne güvенеbileceğine inandırmak için ise yaklaşık olarak üç yıl mesleki uygulama gerçekleştirmek durumunda kalmıştır (Richmond, 1917: 75). Tüm bu süreçlerin yaşanmasında kadının kendi dilini konuşması sebebiyle bu kişinin söylediklerinin tamamının doğru olacağı önyargısı önemli bir yer tutmaktadır. Vakayı çalışan meslek elemanı bu kadınla ilgili olarak; tercümanın kadının kendi dilini konuşması ve kadının kendi milletinden olması sebebiyle ön yargılı olarak bu kişiye

güvenmeye meyilli olduğunu ifade etmiştir. Bir başka ifadeyle tüm bu süreçlerin yaşanmaması için kadının tercüme eden kişiye eleştirel bir tutumla yaklaşarak, “Beni neden sınır dışı edecekler, dayanakları nedir, hangi sorun böyle bir sonucu doğurdu?” vs. gibi soruları sorması yeterli olacağı anlaşılmaktadır.

Diğer bir vakada ise kendisi ve çocukları için maddi yardım isteyen bir kadının aile bireylerinin önyargılarının, gerçeği nasıl manipüle ettiği görülmektedir. Bu vakada ilk olarak kendisi ve çocukları için yardım talep eden kadının kız kardeşi ile mesleki görüşme gerçekleştirilmiştir. Kadının kız kardeşi ile gerçekleştirilen mesleki görüşmede, kız kardeş evi terk eden kocanın çok kötü biri olduğunu, kötü alışkanlıklarının bulunduğunu ve ablasının her zaman çocuklarının bakımı için çok zorlandığını ancak asla çocuklarını kocası gibi yalnız bırakmadığını ifade etmiştir. Daha sonra sosyal çalışmacı söz konusu kadının kayınpederi ile mesleki görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede kayınpeder, gelinin çocuklarının bakımı yüzünden pek fazla dışarı çıkamadığını, kendisinin maddi anlamda aileye destek verdiğini ve arada sırada torunları ve geliniyle birlikte kaldıklarını ifade etmiştir. Daha sonrasında sosyal çalışmacı ev sahibiyle mesleki görüşme gerçekleştirmiş ve bu görüşmede ev sahibi suçlunun evi terk eden kocanın olduğunu, çocukların yanında kalan annenin kirayı düzgün bir biçimde ödediğini ve çocuklarının bakımını üstlendiğini ifade etmiştir. Bunlara ek olarak annenin akşamları kasabaya inerek çalıştığını ifade etmiştir. Vakayla çalışan meslek elemanı, annenin akşamları kasabaya inişleri üzerine odaklanarak ilerleyen süreçte söz konusu annenin hayat kadınlığı yaptığını ve dört çocuğu bulunan kadının iki çocuğunun evden giden eşinden değil de başka kişilerden olduğunu ortaya çıkarmıştır (Richmond, 1917: 78).

Yapılan görüşmede kız kardeşin yalnızca ablasının eşini kötüleyerek ablasının hatalarını göremediği ve onun her daim doğru işler yaptığı yargısına inandığı belirlenmiştir. Kayınpederin ise aile onuru söz konusu olması sebebiyle akşamları çalışmaya giden gelinin toplumsal kabullere uygun bir işte çalıştığına inandığı sonucuna varılmıştır. Son olarak ev sahibinin de düzenli olarak kirasını ödeyen ve çocuklarını başı boş bırakmayan bu kadın için pozitif bir bakış açısı geliştirme eğiliminde olduğu ortaya çıkarılmıştır. Tüm bu önyargılar ekseninde gerçekleştirilen yorumlamalar gerçeğe ulaşma amacıyla olan sosyal çalışmacı için aşılması gereken engeller olarak değerlendirilmelidir. Araştırmasının kapsamını ve güvenilirliğini arttırmak için fazlaca kaynakla görüşmeyip yalnızca kız kardeş, kayınpeder ve ev sahibi ile görüşen bir sosyal çalışmacı vereceği kararlarla dört çocuğun hayat kadını anne ve onun çevresi ile büyüme riskine neden olmuş olacaktır. Daha doğru bir

ifadeyle sosyal çalışmacı vereceği bu kararlarla topluma hırsız, hayat kadını, suç mağduru, suç mensubu, alkol, madde, sigara bağımlısı olma potansiyeline sahip dört kişinin katılmasına neden olacaktır (Richmond, 1917: 78-79).

Sosyal çalışma uygulamalarında sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma uygulamasının önemini altını çizen bu vaka söz konusu uygulama modelinin birey ve toplum eksenindeki gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sosyal çalışma disiplinin insan ile çalışmasından kaynaklı olarak kanıt oluşturmada engel teşkil eden önyargı ve kalıp yargı sorununa sosyal çalışma, sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma uygulama modeliyle çözüm önerisi getirmiştir. Diğer bir ifadeyle, insan yararı için doğrudan insanla çalışan sosyal çalışma biliminin veri toplamada insandan kaynaklanan eksiklikleri giderirken insan ile doğrudan çalıştığı bilincinde olması gerekmektedir. Dolayısıyla insan ile çalışarak gerçeklere ulaşmayı hedefleyen sosyal çalışma bilimi, temel odağının özelliklerine adapte olmuş uygulama modelleri geliştirmiştir.

1.2. SOSYAL KANITA DAYALI SOSYAL ÇALIŞMA UYGULAMASINDA KANIT TÜRLERİ

Sosyal çalışma disiplini bir bilim dalı olarak verilere ve kanıtlara dayalı bir biçimde uygulama faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bilimsel bir disiplin olmanın vazgeçilmez özelliği olan bu durum, meslek çalışanın uygulamalarını yürütürken elde ettiği kanıtları doğru bir şekilde tasnif etmesiyle mümkün olacaktır. Bu noktada özellikle hukuk biliminden oldukça fazla yararlanan sosyal çalışma disiplini, elinde var olan kanıtları özelliklerine göre tasnifleyerek gerçeğe ulaşmaya çalışmaktadır (Thayer, 1898: 263).

Aşağıda daha detaylı olarak açıklanacak olan bu kanıt türlerinde ortaya konan analizlerin gerçekliği elde edilen kanıtın türü ile yakından ilişkilidir. Örneğin, duyulara seslenen gerçek kanıtlar ile yapılan analizlerle başka bir insanın yaptığı ikincil referans kanıtlar ile yapılan analizler arasında gerçeğe ulaşma bağlamında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Birincisinde, sosyal çalışmacı direk evde yemek masasının üzerinde gördüğü yemekler ve elindeki saat ile bu ailenin o gün saat 19:00 da yemek yediği sonucuna ulaşırken ikincisinde, Ahmet'in Mehmet'in kendisine anlattığı bilgiyi sosyal çalışmacıya anlatması ile birlikte ailenin o gün saat 19:00 da yemek yediği sonucuna ulaşılmaktadır. Açık bir şekilde görülmektedir ki kanıtların sınıflandırılması, meslek elemanının verileri ve varılan yorumlamaları değerlendirirken gerçeğe ulaşmasında büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Ancak burada özellikle gözden kaçırılmaması gereken nokta, sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma uygulama

modelinde veri toplanırken insan faktörü ne kadar etkiliyse verilerin tasnifinde de insan faktörü bir o kadar etkili ve şekillendirici bir argüman olarak karşımıza çıkmaktadır (Gross, 1911). Bu uygulama modelinin detayları açıklandıkça sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma modelinde insan kavramının etkilemediği ve şekillendirmediği herhangi bir alanın bulunmadığı daha da açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu durum sosyal kanıta dayalı sosyal çalışma anlayışında kanıtların tasniflerini irdelemenin aslında sosyal çalışma disiplinin insan kavramını nasıl okuduğu ile yakından ilişkili olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

1.2.1. Gerçek Kanıtlar

Gerçek kanıt, direkt beş duyu organımıza sunulan verilerden elde etmiş olduğumuz kanıtlardır. Bu kanıt türü Amerika Birleşik Devletleri'nin hukuk sistemindeki şu şekilde bir örnekle açıklanmaktadır: Bir terzi ile müşterisi arasında yaşanan bir anlaşmazlık bulunmaktadır. Müşteri ısmarladığı ceketin kendi beden ölçülerine uymadığını iddia ederken terzi ise dikmiş olduğu bu ceketin müşterisinin beden ölçülerine tam olarak uyduğunu iddia etmektedir. Bu durum karşısında müşteri, ceketi mahkeme huzurunda jürinin önünde giymekte ve jüri direkt görmüş oldukları bu tabloyu yorumlayarak terzinin veya müşterinin haklı olup olmadığına karar vermektedir (Thayer, 1898: 263). Amerika Birleşik Devletleri'nin hukuk sisteminde anlatılan bu örnekte gerçek kanıtta olması gereken beş duyu organı ile algılanan ve direkt sunulan verilerin önemi üzerinde durulmaktadır. Bu örnekte müşteri daha önce kendisinin bu ceketini giyerek ceketin kendisine uymadığını söylemek yerine direkt olarak ceketini giymekte ve bu durum net bir biçimde sürecin kendi saflığı içerisinde jüriye sunulmasıyla gerçekleştirilmektedir.

Gerçek kanıt, sosyal çalışma uygulamasında çok önemli ve hayati bir kavram olarak görülmektedir. Octavia Hill, ev ziyaretlerini sosyal çalışma uygulamasının en önemli basamaklarından sayarken (akt. Maurice, 1913: 354-365), Addams (1912: 145-148), müracaatçılar ile çalışırken onların yaşam ortamlarını kendi doğallığı içerisinde görerek nesnelere meslek elemanına veri sağlaması gerektiğini belirtmiş, Richmond (1917) ise tıbbi çalışmalardaki bazı zorunlu ofis uygulamalarını dışarıda tutarak müracaatçının yaşam ortamının direkt olarak gidip görülmediği, belirli rutin anket sorularıyla birlikte verilerin toplandığı bir sosyal çalışma uygulamasının başarılı olamayacağını ifade etmiştir.

Sosyal çalışma öncülerinin ev ziyaretleri, iş yeri ziyaretleri, okul ziyaretleri vb. gibi direkt meslek elemanının kendi beş duyu organıyla birlikte elde ettiği verileri

toplamasını sağlayan uygulamalara yönlendirmeler yapmaları, sosyal çalışma biliminin gerçek kanıtlara verdiği önemi göstermektedir. Richmond (1917: 57) gerçek kanıtla ilgili olarak *“Bir müracaatçının evinin görünümü, müracaatçının içinde yaşadığı yaşam koşullarını gösteren gerçek bir kanıttır; masadaki yemek ailenin henüz yemek yemeye başlamadığının gerçek kanıtıdır bunun gibi gerçek kanıta dayanan birçok değerlendirme yapılabilir.”* demiştir.

Verinin direkt olarak meslek elemanına ulaşmasında herhangi bir insanın aracı olmaması, bu verilerin güvenilirliğini ve açıklığını arttırmaktadır. Gerçek kanıt diğer bir ifadeyle, veri-sosyal çalışmacı etkileşimine insan faktörünün bulaşmamasıdır. Bu noktada yukarıda veri toplama sürecinde “insan” kavramı yüzünden oluşabilecek sorunlar anlatılırken insanın dikkat problemleri, bellek sorunları, önyargıları, telkine açıklığı gibi özellikler sebebiyle verilerin güvenilirliğini düşürdüğü belirgin bir biçimde anlatılmıştır. Toplanan verilerin tasnifinde, verileri çeşitli nedenlerle isteyerek veya istemeyerek manipüle edebilecek potansiyele sahip insanın etkisinin göz önünde bulundurulması gerekli ve önemli olmuştur.

1.2.2. Referans Kanıtlar

Referans kanıtı, insanoğlunun ortaya koymuş olduğu iddia, yorum, çıkarım ve değerlendirmelerdir. Meslek elemanı sosyal çalışma uygulamasını gerçekleştirirken söz konusu kanıtların kaynağının insanoğlu olması nedeniyle verilerin çeşitli nedenler yüzünden (bellek, ön yargı, kalıp yargılar, dikkat vs.) eksik veya yanlış verilebilme ihtimalini göz önünde bulundurmalıdır. Bununla birlikte referans kanıtlar verinin doğrudan oluşu ve dolaylı oluşuna göre iki türe ayrılmıştır. Doğrudan referans kanıtlarda kişi bir olayı beş duyu organıyla deneyimlemiş olup bu deneyim üzerinden değerlendirme ve yorumlamalarını gerçekleştirmektedir. “Ahmet zaten hep sarhoştur.” veya “O adam her zaman paranın ve şöhretin peşindedir.” gibi söylemlerin tamamı doğrudan referans kanıtlarının özelliğidir. Dolaylı referans kanıtlarda ise bir kişinin olay hakkındaki görüşleri, olayı yaşayıp kendisine anlatan başka bir kişinin görüşüne dayandırması sonucu elde edilen verilerden oluşmaktadır. “Ahmet’ in söylediğine göre o adam çok sigara içermiş.” veya “Söylentilere göre o kadın dün gece bir adamla evden çıkmış.” gibi söylemler dolaylı referans kanıtlara diğer bir ifadeyle “söylenti referans kanıtlara” örnek ifadelerdir (Langlois ve Seignobos, 1898: 94).

Referans kanıtların bir diğer ayrımı ise veri kaynaklarının etkileşim kurduğu konu ile ilişkisine göre yapılmaktadır. Veri kaynağı konu hakkında ilk elden kaynak ise birincil

referans kanıt, eğer ikincil elden kaynak ise ikincil referans kanıt olarak ifade edilmektedir (Richmond, 1917: 57). Çocuk müracaatçısının eğitim durumu ile ilgili bilgi almak isteyen bir meslek elemanı için birincil referans kanıt müracaatçının öğretmeni olacaktır. Bu noktada müracaatçının annesi ikincil referans kanıt olarak değerlendirilmelidir. Ancak çocuk müracaatçısının uyku problemi ile ilgili veri toplamak isteyen meslek elemanı için müracaatçının annesi bu sefer birincil referans kanıt olarak değerlendirilecektir. Burada asıl önemli kıstas veri kaynağının araştırılan konu ile ilgili yakınlığı ve uzmanlığıdır.

Veri tasniflerinin uygun bir biçimde gerçekleştirilmesi sosyal çalışma uygulamasının başarısı için büyük önem arz etmektedir. Konuyla ilgili vaka örneklerinde bu tasniflerin önemi daha belirgin bir biçimde görülmektedir. Tasniflerin önemi ile ilgili ilk vakada, bir işveren ve işçisi arasında yaşanan problemler yer almaktadır. İşveren ile gerçekleştirilen görüşmede, işçisinin dinsiz, gergin ve işten kaçmaya çok meyilli olduğunu ifade etmiştir. Ancak işçinin müdürü ile gerçekleştirilen görüşmede işçinin iş yerine geç geldiği ve iş yerinden erken ayrıldığı bilgisine ulaşılmış olup işçinin dinsiz ve gergin oluşu ile ilgili herhangi bir bilgi alınamamıştır. Son olarak işçinin evinde yapılan görüşmede işçinin hasta bir eşinin olduğu ve çaresiz bir biçimde babalarını bekleyen çok sayıda çocuklarının bulunduğu anlaşılmıştır. Annenin hasta olması sebebiyle işçinin çocukların yemeği ve bakımlarını sağlayabilmek adına işten erken çıkmak durumunda kaldığı kanaatine ulaşılmıştır. Bu vakada görüleceği üzere iş adamı, müdür ve işçi doğrudan kaynaklardır ancak işçinin durumu ile ilgili bilgi edinme açısından müdür birincil referans kanıtları işveren ise ikincil referans kanıtları aktarmıştır. Meslek elemanı son olarak işçi ile görüşmesinde de bir takım referans kanıtları elde etmiş, evdeki gerçek kanıtlarla birlikte (hasta eşin durumu, çocukların gözlenen durumu, evin durumu vb.) referans kanıtların analizlerini birleştirerek değerlendirmelerini gerçekleştirmiştir. Değerlendirmesinin sonucunda sosyal çalışmacı iş adamının, işçisinin yalnızca işe geç gelip erken çıkmasının ön yargısal bir biçimde işçisi hakkında dinsiz, gergin ve işten kaçmaya eğilimli yorumlarının yapmasına neden olduğu sonucuna varmıştır. Vaka örneği üzerinde de görüldüğü şekliyle meslek elemanı, elde ettiği verileri doğru bir biçimde tasnif ederek güvenilir kanıtlara ve bu kanıtlar sayesinde başarılı bir sosyal çalışma uygulamasına ulaşmayı başarmıştır (Richmond, 1917: 58).

Diğer bir vaka örneğinde bir doktor evinde yakın arkadaşını, arkadaşının eşini ve yeni doğan çocuğunu bir süre boyunca misafir etmiştir. Fakat kısa bir zaman sonra bir hemşire doktora kendisinin misafir ettiği ailenin yeni doğan çocuğunun frengi hastası

olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine doktor evde bu çocuğun ve ailesinin kullandığı bütün eşyaları dezenfekte etmiştir. Daha sonra doktor yeni doğan çocuğun doktoruyla iletişime geçerek hastalığın detaylarını öğrenmek istemiştir. Ancak yeni doğan çocuğun doktorundan elde ettiği bilgilere göre çocuk frengi hastası değil uyuz hastasıdır. Daha sonra kendisine bilgi veren hemşireyle görüşen doktor çocuğun frengi hastası olduğunu hemşirenin bizzat çocuğun annesinden öğrendiğini ortaya çıkarmıştır (Richmond, 1917: 58).

Bu vaka, referans bilgilerinin veri kaynaklarının konuyla ilişkisine göre ayrılmasındaki önemini vurgulayan değerli bir örnektir. Söz konusu hastalık olduğu zaman birincil referans kaynağı her zaman doktorlar olmalıdır. Bu vakada görüldüğü üzere hemşire ve doktorun annenin verilerini birincil referans kabul etmesi, bütün yanlış sonuçlara ulaşmaların en temel sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir anne dahi birden çok nedenden ötürü kendi çocuğunun hastalığı noktasında eksik veya yanlış bir bilgiye sahip olabilmektedir. Bu bağlamda bir sosyal çalışmacı birincil referans kanıtları elde etmede veri kaynaklarını çok iyi belirleyebilmelidir. Bu durum insanı temel alan sosyal çalışma biliminin gerçeğe ulaşmasında önemli bir göstergedir.

1.2.3. Dolaylı Kanıt

Bu kanıt türü, bir sosyal çalışma uygulamasında her şeyi yakalamak anlamına gelmektedir. Daha açıklayıcı bir ifadeyle dolaylı kanıt, insanın beyanları dışında kalan ve vakanın çözümlenmesine yardımcı olan her türlü verinin değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Dolaylı kanıtın en önemli özelliği güvenilirliğinin yüksek olmasıdır. Çünkü dolaylı olarak bir gerçeğin iddiasında bulunmaktadır (Thayer, 1898: 270-280). Varsayalım ki bir meslek elemanı, ebeveynlerinin çocuğuna şiddet uyguladığı söylenen bir eve ev ziyaretinde bulunmuş olsun. Bu ziyaret esnasında çocuğun vücudunda bulunan morluklar ve yaralar, bu yaraların vücut üzerindeki şekli ve konumu vb. gibi dolaylı kanıtlar henüz mesleki görüşme gerçekleştirilmeden meslek elemanın konuyla ilgili verilere ulaşmasına yardımcı olacaktır. Bu noktada beş duyu organıyla algılanan ve meslek elemanının bilgi ve birikimiyle analiz edilen bu kanıt türleri, çoğu zaman saf gerçeği göstermektedir. Bu ebeveynler çocuğunun merdivenlerden düştüğünü iddia etseler bile yaraların oluşum şekli ebeveynlerinin bu ifadesini desteklemeyecektir. Bu noktada dolaylı kanıtlar, her zaman insanoğlunun süzgecinden geçmeyerek saf bir biçimde alıcıya ulaştığından sosyal çalışma uygulamasında önemli bir konumda bulunmaktadır (Richmond, 1917: 60).

Sosyal çalışmacı bir annenin çocuğuyla ilgili olarak sürekli ders çalıştığına dair yapmış olduğu açıklamayı referans bilgi olarak kabul edebilir. Ancak bu bilginin başka verilerle desteklenmesi ve bu şekilde güvenilirliğinin artırılması gerekmektedir. Ancak meslek elemanı bu aileye haber vermeden düzenli olmayan zaman dilimlerinde yaptığı ev ziyaretlerinde sürekli olarak çocuğu ders çalışırken gözlemlerse elde edilen bu dolaylı kanıt, ilk referans kanıtı göre daha güvenilir bir veri olarak değerlendirilecektir (Wigmore, 1913: 580-585).

İnsanın herhangi bir şekilde etkin olmadığı gerçek kanıt ve dolaylı kanıt, tam da bu özelliği sebebiyle güvenilirliği yüksek olan kanıt türleridir. Ancak bu kanıtlar dahi muhakkak vakanın kapasitesi ve sınırları el verdiği müddetçe çeşitli veri ve kanıtlarla desteklenmeli ve bu şekilde sosyal çalışma uygulaması planlanmalıdır (Flexner ve Baldwin, 1914: 52). Bununla birlikte birbirine çok benzeyen gerçek kanıt ile dolaylı kanıt arasındaki çok temel bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık gerçek kanıtta verilerin doğrudan herhangi bir analize gerek kalmadan direkt olarak elde edilmesi (evin üç odasının olmasının evin üç odası olması önermesinin kanıtı olması gibi), dolaylı verilerin ise verilerin beş duyu organı tarafından algılanması sonrasında bilgi ve tecrübeler ile yorumlanmasıyla elde edilmesinden kaynaklanmaktadır. Buna karşın her iki verinin en temel ortak özelliği insandan olabildiğince izole edilmiş veri kaynaklarından kanıtların toplanmasıdır.

SONUÇ

Sosyal çalışma disiplinin bir bilim dalı olarak kabul görmesinde sosyal kanıtı dayalı yaklaşımın etkisi oldukça önemlidir. Bilimin doğası gereği her bilim dalı, çevreyi anlamlandırabileceği kanıtlara ihtiyaç duymaktadır. Sosyal kanıt ise sosyal çalışma biliminin insanı ve çevresini anlamlandırmasına yarayan argümanları oluşturmaktadır. Bu bağlamda sosyal kanıt sosyal çalışma biliminin oluşumunda söz konusu disiplinin bilimsel zeminini temsil etmiştir.

İlk dönem sosyal çalışma biliminde sosyal kanıtı dayalı yaklaşım incelendiğinde ilk olarak kanıt kavramının diğer bilimlerden daha farklı olduğu görülmektedir. Sosyal kanıt anlayışında kanıtların sistematize edilmesinde en önemli faktörün “insanın yapısı” olduğu ortaya çıkmaktadır. İlk olarak insanın dikkat, bellek, telkine açık olma, ırkçı ulusalcı düşünceleri gibi özellikleri nedeniyle vermiş olduğu bilgilerin direkt olarak gerçek kanıtlar olarak değerlendirilemeyeceğinden bahsedilmektedir. Bu durum insanın neden olduğu ancak insan tarafından ifade edilmeyen, açıklığı direkt olarak ortaya konan kanıtların ihtiyacını doğurmuştur. Bahsedilen ihtiyaç ise kanıtların

doğrudan kanıt, referans kanıt ve dolaylı kanıt şeklinde kategorize edilmesine neden olmuştur. Böylece sosyal kanıt yaklaşımında elde edilen her kanıtın gerçekliğe ulaşmadaki katkısı benzer şekilde değerlendirilmemiştir. Dönemin hukuk kavrayışından geniş bir biçimde yararlanan ilk dönem sosyal çalışmacılar kanıt yaklaşımını insanın özelliklerini göz önünde bulundurarak şekillendirmişlerdir.

Yalnızca sosyal çalışma disiplinin bilimselliğini arttırmak değil aynı zamanda gerçekleştirilen mesleki uygulamaların kalitesini arttırmak için de sosyal kanıt yaklaşımının ilk dönem sosyal çalışma biliminde kullanıldığı görülmektedir. Kişinin iyilik halinin sağlanmasında sorunun başarılı bir biçimde tespit edilmesi hayati önem arz etmektedir. Dönemin hukuk sisteminden yararlanılarak oluşturulan bu yaklaşım, sosyal çalışma müdahalesini gerektiren sorunun tespitinin başarılı bir biçimde sağlanması adına geniş olanaklar sağlamıştır. Günümüzde 1990'lı yıllardan sonra geniş bir biçimde sosyal çalışma literatüründe kullanılan kanıta dayalı sosyal çalışma yaklaşımının sosyal kanıt modeli ile benzer argümanları kullanması, mesleğin tarihsel temelleri içerisinde bilimselliğe verdiği önemi belirgin bir biçimde göstermektedir.

Sosyal çalışma biliminin tarihi ile ilgili yapılacak bilimsel araştırmalar, diğer bilim dallarında olduğu gibi sosyal çalışma biliminin de sağlam temeller üzerine oturmasını sağlayacaktır. Günümüzde özellikle Türkiye'de halen hak ettiği yeri bilim ve toplum alanında bulamayan sosyal çalışma disiplinin geçmişi ve geleceği arasında kurulacak köprü, sosyal çalışma bilim dalının toplumsal işlevselliğini ve bilimselliğini arttıracaktır. Ayrıca yapılacak tarihsel araştırmalarda günümüz sosyal çalışma yaklaşımlarının en temel hallerinin anlaşılması ve süreç içerisindeki değişimi daha belirgin bir biçimde kavranacaktır. Bu nedenle geçmişinden güç alan ve kendisini bilimsel bir zemin üzerine inşa eden sosyal çalışma disiplinin oluşturulması için disiplinin kuramsal ve toplumsal temellerinin araştırılması gerekmektedir. Yapılan bu çalışmada sosyal çalışma disiplinin kuruluşunda kullanılan bu yaklaşımın günümüz sosyal çalışma uygulamalarında halen kullanılabilirlikte olması bilim dalının geçmişinin geleceğine yapacağı katkısının yalnızca küçük bir örneği olarak görülmektedir. Yapılacak tarihsel araştırmalar, bu örnekleri arttırarak sağlam geçmişinden güç alan sosyal çalışma bilim dalının ilerlemesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Addams, J. (1909). *The Spirit of Youth and the City Streets*. New York: Macmillan.
 Addams, J. (1912). *A New Conscience and an Ancient Evil*. New York: Macmillan.
 Addams, J. (1961). *Twenty Years At Hull House*. New York: A Signet Classic.

- Allport, G. (1954). *The Nature Of Prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Balch, E. G. (1910). *Our Slavic Fellow Citizens*. New York: Charities Publication Comitte.
- Barnett, C., & Barnet, S. A. (1909). *Towards Social Reform*. London: T. Fisher Unwin.
- Bilgin, N. (1996). *İnsan İlişkileri Ve Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayınları.
- Calhoun, C. (1997). *Nationalism*. Buckingham: Open University Press.
- Flexner, B., Baldwin, R. (1914). *Juvenile Courts and Probation*. New York: The Century Co.
- Flexner, Abraham (1915). *Is Social Work A Profession?*. New York: The New York School Of Philanthropy.
- Gross. (1911). *Criminal Psychology*. Boston: Little, Brown and Company.
- Goldstein, J. (1980). *Social Pscyology*. London: Academic Press.
- Güntut, M., Güneş, P., & Çetin, S. (2017). *Ortaöğretim Kimya 9. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kant, I. (2014). *Pratik Aklın Eleştirisi*. (İ. Kuçuradi, Ü. Gökberk, & F. Akatlı, Çev.) Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Langlois, C. V., & Seignobos, C. (1898). *Introduction To The Study Of History*. London: Duckworth.
- Maurice, E. (1913). *Life Of Octovia Hill: As Told In Her Letters*. London: Macmillian.
- Paker, M. (2012). Psikolojik Açıdan Önyargı ve Ayrımcılık. *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi*, 1-12.
- Revonsuo, A. (2016). *Bilinç: Öznelliğin Bilimi*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Richmond, M. (1917). *Social Diagnosis*. New York: Russell Sage Foundation.
- Sarton, G. (1997). *Bilim Tarihinde Yöntem*. (R. Demir, M. Dosay, Y. Unat, Çev.) Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Smith, A. (1994). *Milli Kimlik*. (B. S. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şahin, F., Gürbüz S. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. 4. Basım, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Taylor, C. (2001). *Sources Of The Self: The Making Of Modern Identy*. London: Harvard University Press.
- Thayer. (1898). *A Preliminary Treatise On Evidence At The Coomon Law*. Boston: Little, Brown.
- Türk Dil Kurumu. (2006, Eylül 27). Aralık 15, 2017 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=insan adresinden alındı.
- Wenzel, A., & David, C. (2005). *Cognitive Methods and Their Aplication to Clinical Research*. Massachusetts: American Psychological Association.
- Wigmore, J. H. (1913). *The Principles Of Judicial Proof*. Boston: Little, Brown And Company.
- Wootton, D. (2015). *The Invention of Science: A New History of the Scientific Revolution*. New York: Harper Collins.
- Zangwill, O. L. (1950). *Modern Psikolojinin Gelişimi*. (Y. Özakpınar, Çev.) Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.